

BİLİNÇLİ İLAÇ KULLANIMI

Prof.Dr.Nazmi BİLİR*

Çağdaş sağlık anlayışında hastalıklardan korunmanın, hastalıkların tedavisinden daha başarılı ve daha insancıl olduğu, bu nedenle de hastalıklardan korunma yöntemlerinin geliştirilmesine daha çok çaba sarfedilmesi gerektiği yer almaktadır. Bununla birlikte, her türlü çabaya rağmen insanlar sağlıklarını yitirebilmekte, zaman zaman hastalanabilmektedirler. Bu durumda da bir takım tıbbi ya da cerrahi yöntemlerle hastalıkların iyileştirilmesine çalışılmaktadır. Bu arada ilaç kullanımının da tıbbi tedavide önemli bir yeri vardır. Ancak bir tıbbi tedavinin başarılı olabilmesi için ilaçların düzenli bir şekilde kullanılması esastır.

Ülkemizde, özellikle kırsal bölgelerde insanların sağlık hizmetlerinden yararlanmasını etkileyen (sağlık kuruluşuna olan uzaklık, eğitim düzeyi, ailedeki kişi sayısı, sosyal güvence varlığı vb.) bir takım faktörlerin varlığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Bunun ötesinde, sağlık kuruluşuna başvuran, sağlık hizmetine ulaşan kişilerin bu hizmeti ne derece doğru kullandıkları konusu da önemlidir. Bir incelemede, sağlık kuruluşundan reçete

Bulgular toptumumuzda ilaç kullanımının doğru olarak uygulanmadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. İlaçların düzenli kullanılmadığı durumda evlerde kullanılmamış, artık ilaçların birikmesi kaçınılmazdır.

*Hacettepe Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı Anabilim Dalı

alan kişilerin üçte ikisinin (% 67) ilaçlarını aldığı, üçte birinin ise almadığı saptanmıştır. İlaçların alınmasında ekonomik durum ve sosyal güvence varlığı belirleyici olmuştur. Ekonomik durumu iyi olmayanların yarısı ilaçlarını alırken bu oran ekonomik durumu iyi olanlarda yüzde 85'e çıkmaktadır. Öte yandan bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olanların yüzde 90'a yakın bölümü ilaçlarını alırken, sosyal güvencesi olmayanlarda bu oran yüzde 60'ın altında kalmıştır.

Tıbbi tedavinin başarısında önemli bir başka nokta ise, alınmış olan ilaçların doğru ve düzenli olarak kullanılmaları konusudur. Hipertansiyon gibi sürekli tedavi gerektiren bir kronik hastalıkta, hastaların ancak yüzde 30'u tedavilerini düzenli olarak kullandıklarını ifade etmişlerdir. Hastaların yaklaşık yarısının düzensiz ilaç kullanmakta oldukları saptanmış, beş hastadan birisi (% 21) ise hiç ilaç kullanmadığını ifade etmiştir.

Bu bulgular toplumumuzda ilaç kullanımının doğru olarak uygulanmadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. İlaçların düzenli kullanılmadığı durumda evlerde kullanılmamış, artık ilaçların birikmesi kaçınılmazdır. Bu düşünceden hareketle evlerde bulunan, kullanılmayan, gereksiz ilaçları incelemek ve bu ilaçların tür ve miktarlarını belirleyerek evlerde gereksiz olarak bulunan ilaçların aile ve toplum düzeyindeki boyutlarını tahmin üzere bir çalışma yapılmıştır.

Ankara'nın Çubuk ilçesi Yenice Sağlık Ocağı bölgesinde araştırma kapsamına alınan ve ziyaret edilen 100 evden 85'inde bir ya da daha fazla çeşit, toplam olarak da 806 tür ilaç bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durumda ilaç bulunan evlerde, hane başına ortalama 9.5 ilaç bulunmaktadır. Evdeki ilaçlar arasında en büyük bölümü analjezik, antipiretik ve antiinflamatuvar ilaçlar oluşturmaktadır, bunları antibiyotikler, mide ve sindirim sistemi ilaçları ile vitamin ve mineraller izlemektedir (Tablo 1).

**TABLO 1. YENİCE SAĞLIK OCAĞI BÖLGESİNDE
EVLERDE BULUNDURULAN İLAÇLAR**

<u>İlaç türü</u>	<u>Sayı</u>	<u>Yüzde</u>
Analjezik, antipiretik	228	28.3
antiinflamatuvar		
Antibiyotik	108	13.4
Mide ve sindirim sistemi ilaçları	82	10.2
Vitamin ve mineraller	78	9.7
Dermatolojik preparatlar	56	6.9
Kalp ilaçları	54	6.7
Solunum sistemi ilaçları	42	5.2
Göz, kulak, burun damla ve pomadları	42	5.2
Sinir sistemi ilaçları	31	3.8
Diğer ilaçlar	85	10.5
Toplam	806	100.0

Evde bulundurulan ilaçlar arasında ağrı kesici ve ateş düşürücü ilaçlar en büyük bölümü oluşturmakla birlikte, antibiyotiklerin fiyatı daha fazla olduğu için maliyet söz konusu olduğunda antibiyotikler toplam maliyetin dörtte birini oluşturmaktadır. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan yararlanan evlerde bulunan ilaç sayısı daha fazla olmuş, ancak farklılık istatistik olarak anlamlı bulunmamıştır. İlaçların toplam maliyeti 825 ABD doları olarak hesaplanmıştır.

Evlerde bulunan ilaçların bir kısmı kullanımda olan ilaçlardır. Evde herhangi akut ya da kronik hastalığı olan ve bu nedenle ilaç tedavisi kullanan bir kişinin ilaçları ile bazı hallerde doktor tavsiyesi olmadan kullanılabilir olan analjezik-antipiretik ilaçlardan bir kutu ve bebek bulunan evlerde bir kutu vitamin, evde bulunması uygun olabilecek ilaçlardır. Bu yüzden, evde bulunan ilaçların değerlendirilmesinde bu noktanın dikkate alınması gerekir. Araştırmada evde bulunan 806 tür ilacın 152 tanesi (% 18.9) evde bulunabilecek ve kullanımda olan ilaçlar olarak değerlendirilmiştir. Bu ilaçların toplam ilaç maliyeti içindeki payı ise % 12 olarak bulunmuştur.

Bu örnekten elde edilen verilere dayalı olarak Türkiye ölçüsünde bir değerlendirme yapılmak istendiğinde, Türkiye'de evlerde bulundurulan ilaçların maliyetinin 8 milyon ABD dolarını geçtiği hesap edilebilir. Bu miktarın yüzde 80 dolayında bir bölümün evde bulunmasına gerek olmayan ilaçlar olduğu dikkate alındığında, evlerde gereksiz olarak bulundurulan ilaçların 6 milyon ABD dolarının üzerinde bir toplam oluşturduğu hesaplanabilir.□

